

Πρωτοβουλία
για Ριζική Συνταγματική Αλλαγή

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ [ΑΡ. 73 ΠΑΡ. 6 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ]

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

1. Η Νομοθετική Πρωτοβουλία Πολιτών και καθιέρωσή της στην Ελλάδα

Νομοθετική Πρωτοβουλία Πολιτών (ή Λαϊκή Νομοθετική Πρωτοβουλία) καλείται ο δημοκρατικός θεσμός, ο οποίος συνίσταται στο δικαίωμα των πολιτών να καταθέτουν απευθείας οι ίδιοι προτάσεις νόμου στη Βουλή, συγκεντρώνοντας τις απαιτούμενες υπογραφές. Ο θεσμός αυτός υφίσταται σε πολλές χώρες του κόσμου, σε διάφορες παραλλαγές. Σε ορισμένες περιπτώσεις έχει απλώς εισηγητικό χαρακτήρα: υποχρεώνει τη Βουλή να συζητήσει την πρόταση, χωρίς όμως να τη δεσμεύει αν θα τη δεχθεί ή θα την απορρίψει την πρόταση. Σε άλλες περιπτώσεις ο θεσμός δεσμεύει τη Βουλή είτε να αποδεχθεί την πρόταση, είτε να την παραπέμψει σε γενικό δημοψήφισμα.

Κατάθεση προτάσεων νόμου απευθείας από τους πολίτες, τις οποίες η Βουλή είναι υποχρεωμένη να συζητήσει, προβλέπεται στα Συντάγματα διαφόρων ευρωπαϊκών κρατών. Στην Ιταλία απαιτείται η συγκέντρωση 50.000 υπογραφών, στην Αυστρία 100.000, και στην Ισπανία 500.000 υπογραφών. Επίσης, στο άρ. 11 της Συνθήκης για την ΕΕ, όπως εξειδικεύθηκε από Κανονισμό της ΕΕ, προβλέπεται το δικαίωμα της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Πολιτών που απευθύνεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και παράγει αποτελέσματα με τη συγκέντρωση ενός εκατομμυρίου υπογραφών Ευρωπαίων πολιτών, που κατοικούν σε επτά τουλάχιστον κράτη της ΕΕ. Εξάλλου, σε εννέα Πολιτείες των ΗΠΑ (Αλάσκα, Γιούτα, Μασαχουσέτη, Μέιν, Μίσιγκαν, Νεβάδα, Ουαϊόμινγκ, Ουάσιγκτον και Οχάιο), ο θεσμός προβλέπεται ακόμη πιο ισχυρός, καθώς ορίζεται ότι, εάν το νομοθετικό σώμα απορρίψει την πρόταση νόμου που κατατέθηκε από τους πολίτες, τότε διενεργείται υποχρεωτικά δημοψήφισμα.

Στην Ελλάδα πριν την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος το 2019 η νομοθετική πρωτοβουλία αποτελούσε αποκλειστικό προνόμιο της κυβέρνησης και της βουλής. Οι πολίτες στερούνταν πλήρως του δικαιώματος να καταθέτουν προτάσεις νόμου. Ήταν ένα από τα θεσμικά αιτήματα που είχαν διατυπωθεί τα προηγούμενα χρόνια από κινήσεις πολιτών, εντασσόμενα στη γενικότερη προσπάθεια αναμόρφωσης του πολιτικού συστήματος. Το ζήτημα ετέθη επίσημα κατά την τελευταία συνταγματική αναθεώρηση.

Κατά την πρώτη φάση της διαδικασίας αναθεώρησης, πριν τις εκλογές του 2019, υποβλήθηκε από τον ΣΥΡΙΖΑ πρόταση αναθεώρησης του άρθρου 73 του Συντάγματος, προκειμένου να προστεθεί μια παράγραφος που θα θέσπιζε τη δυνατότητα Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών με συλλογή 100.000 υπογραφών. Την πρόταση στήριξαν ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ και ΑΝΕΛΛ και έγινε δεκτή με 168 ψήφους στην πρώτη ψηφοφορία και 171 ψήφους στη δεύτερη. Επειδή όμως, σύμφωνα με το άρ. 110 του Συντάγματος, απαιτείτο πλειοψηφία 180 βουλευτών, η συγκεκριμένη πρόταση παραπέμφθηκε στη δεύτερη φάση της αναθεώρησης, ήτοι στην επόμενη – αναθεωρητική – Βουλή.

Μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2019, όταν συνήλθε η επόμενη αναθεωρητική Βουλή και ξεκίνησε η δεύτερη φάση αναθεώρησης του Συντάγματος, η ΝΔ και το ΚΙΝΑΛ αποφάσισαν να αποδεχθούν την καθιέρωση της Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών, επιβάλλοντας όμως πρόσθετους όρους που καθιστούσαν ιδιαίτερος δυσχερή την εφαρμογή της: (α) να απαιτούνται 500.000 υπογραφές αντί των 100.000, που ήταν η αρχική πρόταση· (β) οι προτάσεις νόμου να μην αφορούν θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας· (γ) να μην μπορούν να κατατεθούν περισσότερες από 2 προτάσεις νόμου με πρωτοβουλία πολιτών ανά κοινοβουλευτική περίοδο. Οι περιοριστικοί όροι έγιναν αποδεκτοί από τα κόμματα που είχαν εξ αρχής υποστηρίξει την πρόταση, και τελικά με συντριπτική πλειοψηφία 254 βουλευτών έγινε οριστικά αποδεκτή η συνταγματική καθιέρωση του θεσμού της Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών. Πλέον, το Ελληνικό Σύνταγμα, διά του άρ. 73, παρ. 6, αναγνωρίζει στους Έλληνες Πολίτες το δικαίωμα να καταθέτουν στη Βουλή πρόταση νόμου υπό τις προϋποθέσεις που ήδη αναφέρθηκαν: (α) η πρόταση νόμου να συγκεντρώνει τουλάχιστον 500.000 υπογραφές, (β) να μην αφορά θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας, και (γ) να μην κατατίθενται περισσότερες από 2 προτάσεις νόμου με πρωτοβουλία πολιτών ανά κοινοβουλευτική περίοδο.

Είναι προφανές ότι ο υπέρογκος αριθμός απαιτούμενων υπογραφών (σε αντίθεση με τις 50.000 που απαιτούνται λ.χ. στην Ιταλία, ή το ένα εκατομμύριο που απαιτείται για ολόκληρη την ΕΕ), καθώς και οι περιορισμοί σε ό,τι αφορά τα θέματα και τον αριθμό προτάσεων που μπορούν να υποβληθούν ανά κοινοβουλευτική περίοδο, εκφράζουν την αμφιθυμία του πολιτικού συστήματος απέναντι στον θεσμό της Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών, και αντανακλούν τη βούλησή του να καταστήσει την εφαρμογή του ιδιαίτερος σπάνια, αν όχι παντελώς αδύνατη, και επομένως να μην αναγνωρίσει στους πολίτες τον ενεργό ρόλο που τους αναγνωρίζουν άλλες έννομες τάξεις, άλλων χωρών, όσον αφορά την πρωτοβουλία κατάθεσης προτάσεων νόμου. Παρά ταύτα, η κατοχύρωση για πρώτη φορά στην ελληνική συνταγματική ιστορία του πολιτικού δικαιώματος των πολιτών να καταθέτουν – απευθείας οι ίδιοι – προτάσεις νόμου που η βουλή θα είναι υποχρεωμένη να συζητήσει, μπορεί να θεωρηθεί ως το πρώτο δειλό βήμα στο τραχύ πέρασμα προς μία νέα εποχή της Ελληνικής Δημοκρατίας, στην οποία ο πολίτης δεν θα εκλέγει απλώς τους αντιπροσώπους του, αλλά θα συμμετέχει άμεσα και ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής ζωής.

Δυστυχώς όμως, οι περιορισμοί δεν ήταν το μοναδικό πρόσκομμα στην εφαρμογή του θεσμού. Το κρίσιμο εμπόδιο, που τον καθιστά κατ' ουσίαν αδρανή, είναι το τελευταίο εδάφιο της σχετικής διάταξης, σύμφωνα με το οποίο «νόμος ορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις εφαρμογής της παρούσας παραγράφου». Επομένως μέχρι τη θέσπιση του νόμου που θα ορίσει «τους όρους και τις προϋποθέσεις εφαρμογής» της, η διάταξη του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος δεν μπορεί να εφαρμοστεί! Έχουν ήδη περάσει πάνω από τρία έτη από την αναθεώρηση του Συντάγματος τον Νοέμβριο 2019, και από τότε μέχρι σήμερα η Κυβέρνηση έχει καταθέσει στη Βουλή εκατοντάδες νομοσχέδια. Κανένα όμως εξ αυτών δεν είχε ως αντικείμενο τον νόμο που θα καθόριζε τους όρους και τις προϋποθέσεις εφαρμογής της

διάταξης της παρ. 6 άρ. 73 του Συντάγματος περί Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών. Ανάλογη «αμέλεια» έχουν επιδείξει και τα πολιτικά κόμματα της αντιπολίτευσης, αφού κανένα εξ αυτών δεν έχει καταδείξει το πρόβλημα, ούτε πολύ περισσότερο έχει αναλάβει την πρωτοβουλία κατάθεσης σχετικού σχεδίου νόμου, έστω και ως μέσο πίεσης και ανάδειξης του θέματος.

Μπροστά σε αυτόν τον εμπαιγμό που καταδεικνύει πρωτοφανή περιφρόνηση στο Σύνταγμα, τους πολίτες, και την ίδια την δημοκρατία, οι οργανώσεις πολιτών «Πρωτοβουλία για Ριζική Συνταγματική Αλλαγή» και «Vouliwatch» συνέταξαν ανοικτή επιστολή, την οποία συνυπέγραψαν άλλες 44 οργανώσεις και κινήσεις πολιτών, καλώντας την Κυβέρνηση να απαντήσει τι σκοπεύει να πράξει για το ζήτημα της θέσπισης του εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος ώστε να εφαρμοστεί το συνταγματικό δικαίωμα της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών. Η επιστολή αυτή κοινοποιήθηκε σε όλα τα πολιτικά κόμματα και σε όλους τους Βουλευτές.

Παράλληλα, η «Πρωτοβουλία για Ριζική Συνταγματική Αλλαγή» κάλεσε ενδιαφερόμενους πολίτες να συνδιαμορφώσουν ένα πρώτο σχέδιο ενός τέτοιου εκτελεστικού νόμου με στόχο να αποτελέσει αντικείμενο δημοσίου διαλόγου και πίεση για την υπέρβαση της αδράνειας που έχουν επιδείξει για το ζήτημα τόσο η Κυβέρνηση, όσο και τα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Το προσχέδιο νόμου που προέκυψε από την παραπάνω διαδικασία δεν διεκδικεί το αλάθητο, και οι συντάκτες του δεν επιδιώκουν τη θέσπισή του «ως έχει» χωρίς προηγούμενο διάλογο και διαβούλευση εντός της κοινωνίας. Απεναντίας, όλοι εμείς που εργαστήκαμε για τη σύνταξή του έχουμε τη φιλοδοξία η προσπάθειά μας να αποτελέσει την αφορμή ενός γόνιμου διαλόγου, μεταξύ των πολιτικών κομμάτων, αλλά ακόμη περισσότερο, εντός της κοινωνίας. Ελπίζουμε και διεκδικούμε η κατάληξη αυτού του διαλόγου να οδηγήσει στη θέσπιση ενός νόμου που θα κατοχυρώσει με τον καλύτερο τρόπο το δικαίωμα των πολιτών να παρεμβαίνουν άμεσα καταθέτοντας προτάσεις νόμου, συμβάλλοντας έτσι ενεργά στην πρόοδο της πολιτικής ζωής της χώρας και στην αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος. Θα αποτελούσε δε ισχυρό συμβολισμό αν ο εκτελεστικός νόμος για την εφαρμογή της Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών μπορούσε πράγματι να προέλθει από τους ίδιους τους πολίτες.

2. Το προσχέδιο του εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος, και η διαδικασία σύνταξής του

Το προτεινόμενο προσχέδιο εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος για την εφαρμογή του θεσμού της Νομοθετικής Πρωτοβουλίας Πολιτών δεν συντάχθηκε από ένα πρόσωπο ή μια κλειστή επιτροπή, αλλά αποτέλεσε προϊόν μιας πρότυπης διαδικασίας διαβούλευσης εθελοντών μελών και φίλων της κίνησης πολιτών «Πρωτοβουλία για Ριζική Συνταγματική Αλλαγή». Η διαβούλευση διενεργήθηκε κυρίως ηλεκτρονικά μέσω δημιουργίας ομάδας στο Facebook, αλλά και με συνεδριάσεις με φυσική παρουσία, διήρκεσε 40 ημέρες και περιελάμβανε τα εξής στάδια:

1ο στάδιο – Συγκέντρωση πηγών

Στο στάδιο αυτό, εκτός της συνταγματικής διάταξης του άρ. 73 του ελληνικού Συντάγματος παρατέθηκαν προς σύγκριση οι αντίστοιχες διατάξεις των συνταγμάτων της Ιταλίας, της Ισπανίας, της Αυστρίας, και της συνθήκης για την ΕΕ, και επιπλέον οι αντίστοιχοι εκτελεστικοί νόμοι της Ιταλίας, της Ισπανίας και της ΕΕ. Επιπλέον, κατατέθηκαν πληροφορίες από τη γενικότερη εφαρμογή του θεσμού παγκοσμίως.

2ο στάδιο – Ποια είναι τα ερωτήματα που πρέπει να απασχολήσουν τον εν λόγω νόμο

Κατά τη φάση αυτή οι συμμετέχοντες στη διαβούλευση κατέθεσαν ποια κατά την άποψή τους είναι τα θέματα-ερωτήματα με τα οποία πρέπει να ασχοληθεί ο εκτελεστικός νόμος του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος. Τέθηκε χρονικό όριο του χρόνου διαβούλευσης, το οποίο παρατάθηκε με αίτημα κάποιων συμμετεχόντων. Μετά την κατάθεση των προτάσεων και τη συζήτηση επ' αυτών οι προτάσεις ομαδοποιήθηκαν, με συμφωνία όλων των συμμετεχόντων, σε τέσσερις ενότητες με τα αντίστοιχα επιμέρους ερωτήματα:

Ενότητα 1η: Γενικές προϋποθέσεις νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών

- α. Να αναφέρεται ρητά ότι το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου που ετοιμάζουμε είναι ο εφαρμοστικός νόμος του άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος;
- β. Να δώσουμε μια γενική περιγραφή τι αφορούν και τι μπορεί να περιλαμβάνουν οι προτάσεις αυτές;
- γ. Να αναφέρουμε τι πρέπει να περιλαμβάνει μια πρόταση νόμου από τους πολίτες για να κατατεθεί στην Βουλή;
- δ. Να αναφέρουμε εάν οι προτάσεις μπορούν να αφορούν τροποποιήσεις άλλων νόμων ή τοπικά ζητήματα;
- ε. Να αναγράφεται ποιοι μπορούν να καταθέσουν πρόταση νόμου του άρ. 73 παρ. 6;
- στ. Να προσδιορίσουμε ή όχι τους όρους «θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας»;
- ζ. Μπορεί το δικό μας σχέδιο νόμου να κάνει αποδεκτά και «θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας», ανεξάρτητα από τους δεδομένους περιορισμούς του Συντάγματος;
- η. Θα πρέπει η πρόταση νόμου που κατατίθεται να είναι ολοκληρωμένη νομοτεχνικά;

Ενότητα 2η: Διαδικασία επίσημης καταχώρησης της πρότασης προς συλλογή υπογραφών

- α. Χρειάζεται να προβλεφθεί, προ των υπογραφών, διαδικασία επίσημης καταχώρησης της πρότασης προς υπογραφή από εκείνους που αναλαμβάνουν την σχετική πρωτοβουλία; Εάν ναι, ενώπιον ποιας αρχής θα επιχειρείται η καταχώρηση;
- β. Εάν ναι, θα έχει η αρχή αυτή το δικαίωμα να κρίνει εάν η πρόταση εναρμονίζεται με το άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος; Και σε περίπτωση απόρριψης, θα υπάρχει δικαίωμα δικαστικής προστασίας και ενδεχόμενης προσφυγής σε δευτεροβάθμιο επίπεδο;
- γ. Θα έχει η αρχή το δικαίωμα να ερευνήσει εάν η πρόταση προς υπογραφή εναρμονίζεται γενικότερα με το Σύνταγμα;

Ενότητα 3η: Διαδικασία συλλογής υπογραφών

- α. Ποια στοιχεία του προσώπου και ποια άλλα στοιχεία πρέπει να περιλαμβάνονται στο έντυπο με τις υπογραφές και πώς αυτό θα επισυνάπτεται στην πρόταση νόμου;
- β. Με ποιον τρόπο θα υπογράφουν οι πολίτες την πρόταση (φυσικά, ψηφιακά, και με τους δύο τρόπους);
- γ. Πώς θα πιστοποιείται το γνήσιο των υπογραφών;
- δ. Πρέπει να τεθεί προθεσμία συλλογής των υπογραφών;
- ε. Τι θα γίνει σε περίπτωση πρόωρων εκλογών πριν ακόμη κατατεθεί στην Βουλή η πρόταση;
- στ. Να προβλέπονται ευθύνες-υποχρεώσεις της ομάδας πρωτοβουλίας που ανέλαβε την επίσημη καταχώρηση της πρότασης ως προς την συλλογή υπογραφών;

Ενότητα 4η: Διαδικασία κατάθεσης και συζήτησης της πρότασης νόμου στην Βουλή

- α. Πού κατατίθεται η πρόταση νόμου;
- β. Υπάρχει διαδικασία πιστοποίησης του αριθμού των υπογραφών και από ποιον; Τι θα συμβεί εάν υπάρξει αμφισβήτηση;
- γ. Τι υποχρέωση έχει ο πρόεδρος της Βουλής μετά την επίσημη κατάθεση της πρότασης και πώς προχωρεί η διαδικασία;
- δ. Μπορεί να τεθεί χρονικό όριο συζήτησης της πρότασης στην Βουλή;
- ε. Πώς μπορούν οι πολίτες να παρακολουθούν τη διαδικασία στην Βουλή, μπορεί να προβλεφθεί δικαίωμα παρέμβασης;
- στ. Μπορεί να προβλεφθεί η προκήρυξη δημοψηφίσματος εάν η βουλή επιφέρει αλλαγές μη αποδεκτές από τους πολίτες ή αρνηθεί την ψήφιση του νόμου;
- ζ. Μετά τη θέσπιση του νόμου, μπορεί να προβλεφθεί δικαίωμα ελέγχου της εφαρμογής του από τους πολίτες;
- η. Μπορεί να καταργηθεί νόμος που θα έχει προέλθει από νομοθετική πρωτοβουλία πολιτών;
- θ. Μπορεί να προβλεφθεί κάποιο είδος θεσμού διαιτησίας και επίβλεψης της διαδικασίας ώστε να υπάρχει ένα είδος fair play για τους πολίτες;

3ο στάδιο: Συζήτηση και απαντήσεις επί των ερωτημάτων

Κατά τη φάση αυτή οι συμμετέχοντες στη διαβούλευση τοποθετήθηκαν επί των ερωτημάτων που τέθηκαν στο προηγούμενο στάδιο, όπως αυτά είχαν ομαδοποιηθεί. Η συζήτηση διενεργήθηκε ανά ενότητα και ανά ερώτημα ηλεκτρονικά, και, κατ' εξαίρεση, όποτε κρίθηκε αναγκαίο, σε συναντήσεις με φυσική παρουσία των συμμετεχόντων. Τέθηκε συγκεκριμένος χρόνος διαβούλευσης ο οποίος παρατάθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις με αίτημα κάποιων συμμετεχόντων.

Την ομάδα διαβούλευσης απασχόλησε ιδιαίτερος το ζήτημα εάν πρέπει ο εκτελεστικός νόμος να προσδιορίζει έστω και με αρνητικό τρόπο την έννοια των δημοσιονομικών θεμάτων για τα οποία δεν επιτρέπεται κατάθεση πρότασης νόμου από τους πολίτες. Κατά πλειοψηφία εκφράστηκε ο φόβος ότι αφεντί το ζήτημα να προσδιορίζεται κατά περίπτωση, τότε κατά πάσα πιθανότητα αυτό θα επιτρέψει σε κάθε συγκεκριμένη στιγμή να απορρίπτεται μια πρόταση νόμου με την αιτιολογία ότι αφορά δημοσιονομικό ζήτημα. Διατυπώθηκε και η αντίθετη άποψη.

Αντίθετες θέσεις κατατέθηκαν και για άλλα ζητήματα, όπως:

- α) Εάν πρέπει πριν τη συγκέντρωση των υπογραφών να υπάρξει στάδιο αναγνώρισης και επίσημης καταχώρησης της πρότασης και με απόφαση ποιας αρχής. Επιλέχθηκε τελικώς η λύση της δικαστικής αναγνώρισης της πρότασης από το Πρωτοδικείο.
- β) Εάν πρέπει οι πολίτες να υπογράψουν μόνο με φυσική παρουσία. Επιλέχθηκε τελικώς η λύση των υπογραφών και με ψηφιακό τρόπο.
- γ) Εάν πρέπει να τεθεί από τον νόμο προθεσμία για τη συλλογή των υπογραφών, όπως συμβαίνει σε άλλες νομοθεσίες. Διατυπώθηκε ο φόβος ότι κάτι τέτοιο θα έθετε επιπλέον δυσχέρειες στο εγχείρημα, καθώς ο απαιτούμενος αριθμός υπογραφών είναι υπέρογκος σε σχέση και με ότι συμβαίνει σε άλλα κράτη. Επιλέχθηκε η σχετικά μεγάλη αλλά ίσως αναγκαία τριετής προθεσμία.

- δ) Εάν η επαλήθευση των υπογραφών πρέπει να είναι πλήρης ή δειγματοληπτική. Επιλέχθηκε αρχικώς η δειγματοληπτική, και εάν υπάρχει ανάγκη η πλήρης επαλήθευση με δυνατότητα προσφυγής στην δικαιοσύνη.
- ε) Εάν ο νόμος θα ρυθμίζει οικονομικά ζητήματα που αφορούν την εκστρατεία συλλογής υπογραφών (οικονομική υποστήριξη, δαπάνες). Αποφασίστηκε να μην γίνει σχετική αναφορά στο σχέδιο νόμου, μολονότι διατυπώθηκε και η αντίθετη άποψη.

Οι διαφοροποιήσεις στα προς συζήτηση ζητήματα επιχειρήθηκε να επιλυθούν με νέα συζήτηση και μόνο κατ' εξαίρεση με ψηφοφορία.

Μετά την ολοκλήρωση του σταδίου αυτού της διαβούλευσης οι απαντήσεις στα ερωτήματα που είχαν τεθεί ανά ενότητα είχαν ως εξής:

Ενότητα 1η

1. Ο νόμος να αναφέρει ρητά ότι αποτελεί τον εφαρμοστικό νόμο του άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος, χωρίς άλλη γενική αναφορά.
2. Την πρωτοβουλία καταχώρησης της πρότασης νόμου μπορούν να λάβουν αποκλειστικά Έλληνες πολίτες που δύνανται να υποστηρίζονται δημοσίως από συλλογικότητες.
3. Ο νόμος να αναφέρει τι πρέπει να περιλαμβάνει ως προς το τυπικό της μέρος μία πρόταση νόμου από τους πολίτες (αιτιολογική έκθεση, κείμενο νόμου και υπογραφές) και το κείμενο νόμου να είναι πλήρες – θεωρητικά έτοιμο προς ψήφιση.
4. Ο νόμος δεν πρέπει να αφήνει ανοικτό και αδιευκρίνιστο το ενδεχόμενο να κατατίθενται και προτάσεις νόμου ακόμη και για θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, αλλά πρέπει να περιοριστούμε στη διάταξη του άρ. 73, παρ.6.
5. Όσον αφορά το ερώτημα εάν θα πρέπει να προσδιορίσουμε έστω και αρνητικά τις έννοιες δημοσιονομικά θέματα και θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας (κατόπιν συζήτησης και με φυσική παρουσία) επιλέχθηκε η λύση να υπάρξει προσδιορισμός ώστε να αποφευχθούν κίνδυνοι καταχρήσεων εξ αιτίας της ασάφειας.

Ενότητα 2η

1. Προ του σταδίου συλλογής των υπογραφών προηγείται στάδιο επίσημης καταχώρησης της πρότασης με αίτημα των πολιτών που λαμβάνουν την σχετική πρωτοβουλία που κατατίθεται στο Πρωτοδικείο Αθηνών.
2. Το πρωτοδικείο ελέγχει εάν η πρόταση εναρμονίζεται με το άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος. Εάν την εγκρίνει η πρόταση καταχωρείται με διαταγή του δικαστηρίου στην ιστοσελίδα της Βουλής και τίθεται προς υπογραφή. Εάν το αρνηθεί, οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναίρεσης.

Ενότητα 3η

1. Στο έντυπο των υπογραφών να περιλαμβάνονται τα απολύτως αναγκαία στοιχεία για την ταυτοποίηση του προσώπου που υπογράφει (όνομα, επώνυμο, πατρώνυμο, Δελτίο Ταυτότητας, ΑΦΜ, δήμος στον οποίο είναι εγγεγραμμένος) και τη διασταύρωση (διεύθυνση, τηλέφωνο ή email).
2. Οι πολίτες θα μπορούν να υπογράφουν με φυσικό και ψηφιακό τρόπο, ακόμη και με τη βοήθεια του ΚΕΠ, και σε περίπτωση φυσικής υπογραφής θα καταχωρείται και με ψηφιακό τρόπο από το εξουσιοδοτημένο πρόσωπο που την συνέλεξε. Τα στοιχεία του προσώπου που υπογράφει θα είναι προσιτά σε όλους μόνο εφόσον το εν λόγω πρόσωπο το επιθυμεί.

3. Το γνήσιο των υπογραφών θα πιστοποιείται, είτε ψηφιακά, είτε με φυσικό τρόπο από τους έχοντες την πρωτοβουλία συγκέντρωσης των υπογραφών ή από εξουσιοδοτημένο από αυτούς πρόσωπο.
4. Θα υπάρχει ζετής προθεσμία συγκέντρωσης των υπογραφών, με δυνατότητα παράτασης με απόφαση του δικαστηρίου για συγκεκριμένους λόγους.
5. Σε περίπτωση πρόωρων εκλογών δεν επηρεάζεται η συλλογή υπογραφών και κατατίθεται στην επόμενη βουλή.
6. Δυνητικά μπορούμε να προσθέσουμε ότι η ομάδα πρωτοβουλίας για συλλογή υπογραφών και τα εξουσιοδοτημένα από εκείνη πρόσωπα θα έχουν την ευθύνη τήρησης της νομοθεσίας περί προσωπικών δεδομένων και περί μη ψευδούς πιστοποίησης του γνησίου των υπογραφών.

Ενότητα 4η

1. Η πρόταση νόμου κατατίθεται στην Βουλή, της οποίας η γραμματεία πιστοποιεί ότι διαθέτει τον απαιτούμενο αριθμό των υπογραφών, αφού προηγουμένως προβεί και σε δειγματοληπτική (λ.χ.1%) διασταύρωση και ταυτοποίησή τους.
2. Σε περίπτωση αμφισβήτησης καλείται η ομάδα που είχε την πρωτοβουλία της πρότασης και εάν η αμφισβήτηση συνεχίζεται υπάρχει δικαίωμα προσφυγής στα διοικητικά δικαστήρια.
3. Μόλις πιστοποιηθεί ότι η πρόταση διαθέτει τον απαιτούμενο αριθμό υπογραφών, ο Πρόεδρος της Βουλής την παραπέμπει χωρίς καθυστέρηση στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής για επεξεργασία.
4. Μετά το πέρας της επεξεργασίας, η πρόταση παραπέμπεται χωρίς καθυστέρηση προς συζήτηση στην Βουλή.
5. Τα μέλη της Πρωτοβουλίας έχουν το δικαίωμα να παρίστανται στις συνεδριάσεις της επιτροπής και της Βουλής κατά την συζήτηση της πρότασης και καλούνται να παράσχουν εξηγήσεις και να τοποθετηθούν ενώπιον της επιτροπής για όσα προβλέπει η πρόταση νόμου.
6. Η Βουλή έχει το δικαίωμα να μην ψηφίσει την πρόταση νόμου ή να την τροποποιήσει χωρίς να είναι υποχρεωτική στην περίπτωση αυτή η πρόκληση δημοψηφίσματος.
7. Ο συνήγορος του Πολίτη, ή άλλη αρχή που μπορεί να επιλέξει η ομάδα Πρωτοβουλίας (λ.χ. ο Δικηγορικός Σύλλογος, το επιμελητήριο, περιβαλλοντικές οργανώσεις, το πανεπιστήμιο) μπορούν να έχουν ρόλο επίσημου παρατηρητή της διαδικασίας.
8. Οι πολίτες που έλαβαν την πρωτοβουλία δικαιούνται να παρακολουθούν την εφαρμογή του νόμου και να ζητούν και να λαμβάνουν κάθε πληροφορία από τις αρμόδιες αρχές προς τον σκοπό αυτό.

4ο Στάδιο: Σύνταξη του προσχεδίου νόμου

Στο στάδιο αυτό καταρτίστηκε το προσχέδιο του εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος σύμφωνα με τις θέσεις που προκρίθηκαν κατά τα προηγούμενα στάδια της διαβούλευσης. Το στάδιο αυτό περιλάμβανε δύο επιμέρους ενότητες, ήτοι (α) τη σύνταξη του κειμένου του προσχεδίου και (β) την έγκριση του κειμένου.

ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ
[ΑΡ. 73 ΠΑΡ. 6 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ]

A. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ

Αρ. 1. Ο παρών νόμος αποτελεί τον εφαρμοστικό νόμο του άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος.

Αρ. 2. Έλληνες πολίτες με δικαίωμα του εκλέγειν μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλία πρότασης νόμου προς την Ελληνική Βουλή. Ειδικότερα, μπορούν να προβούν σε επίσημη καταχώρηση τής πρότασής τους προς συλλογή υπογραφών, μπορούν να συλλέξουν υπογραφές πολιτών, και εφόσον συλλεχθούν οι απαιτούμενες στο άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος υπογραφές μπορούν να τις καταθέσουν προς συζήτηση στην Βουλή.

Κάθε τέτοια πρόταση νόμου πρέπει να αποτελείται σε ενιαίο σώμα (α) από αιτιολογική έκθεση, (β) κείμενο του προς συζήτηση νόμου και (γ) τουλάχιστον 500.000 υπογραφές Ελλήνων πολιτών με δικαίωμα του εκλέγειν.

Το κείμενο του νόμου που κατατίθεται με τις προτάσεις αυτές δεν πρέπει να περιλαμβάνει θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και άμυνας και δεν επιτρέπεται να κατατεθούν στην Βουλή προς συζήτηση περισσότερες από δύο προτάσεις νόμου ανά κοινοβουλευτική περίοδο. Ως δημοσιονομική νοείται κάθε διάταξη του κειμένου της πρότασης νόμου η οποία αναφέρεται ρητά σε ζητήματα επιβολής δασμών, φόρων και εν γένει οικονομικών βαρών, καθώς επίσης και στην πραγματοποίηση δημοσίων δαπανών εκτός των ορίων του κρατικού προϋπολογισμού.

B. ΕΠΙΣΗΜΗ ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Αρ. 3. Έλληνες πολίτες με δικαίωμα του εκλέγειν μπορούν να αναλάβουν την πρωτοβουλία σύνταξης πρότασης νόμου και επίσημης καταχώρησής της προς συλλογή υπογραφών. Προς τον σκοπό αυτόν συντάσσουν αιτιολογική έκθεση και κείμενο πρότασης νόμου και τα υποβάλλουν με σχετική αίτηση στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών με τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας. Η εν λόγω πρωτοβουλία μπορεί να υποστηρίζεται και από νομικά πρόσωπα, φορείς και άλλες συλλογικότητες με παρέμβασή τους μετά την κατάθεση της αίτησης ή με έγγραφη δήλωσή τους προς τους πολίτες που ανέλαβαν την πρωτοβουλία καταχώρησης σε κάθε στάδιο της διαδικασίας.

Αρ. 4. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο επιλαμβάνεται της αίτησης εντός 20 ημερών από την κατάθεσή της και ελέγχει εάν η πρόταση εναρμονίζεται με το άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος. Εάν κρίνει ότι εναρμονίζεται, την εγκρίνει, η πρόταση καταχωρείται με διαταγή του δικαστηρίου στην ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων και τίθεται προς υπογραφή από τους πολίτες. Εάν την απορρίψει, οι αιτούντες έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναίρεσης.

Γ. ΣΥΛΛΟΓΗ ΥΠΟΓΡΑΦΩΝ

Άρ. 5. Οι πολίτες υπογράφουν τις προτάσεις νόμου που είναι επίσημα καταχωρημένες στην ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων, είτε με φυσική, είτε με ψηφιακή υπογραφή, και προκειμένου οι υπογραφές να είναι έγκυρες, προ αυτών αναγράφονται όνομα, επώνυμο, πατρώνυμο, Δελτίο Ταυτότητας, ΑΦΜ, δήμος στον οποίο είναι εγγεγραμμένοι, διεύθυνση κατοικίας, τηλέφωνο ή email κάθε υπογράφοντος. Η ψηφιακή υπογραφή της πρότασης μπορεί να παρασχεθεί και μέσω των ΚΕΠ. Το γνήσιο της ψηφιακής υπογραφής πιστοποιείται μέσω του συστήματος ψηφιακής διακυβέρνησης, ενώ το γνήσιο της φυσικής υπογραφής πιστοποιείται αποκλειστικά και με ευθύνη των προσώπων που ανέλαβαν την πρωτοβουλία καταχώρησης της πρότασης νόμου καταθέτοντας την αίτηση στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, ή από εξουσιοδοτημένα από αυτά πρόσωπα. Οι φυσικές υπογραφές καταχωρούνται στη συνέχεια και με ψηφιακό τρόπο από τα πρόσωπα που τις συνέλεξαν. Τα στοιχεία του προσώπου που υπογράφει θα είναι προσιτά σε όλους μόνο εφόσον το εν λόγω πρόσωπο δηλώσει ρητώς ότι το επιθυμεί.

Άρ. 6. Η προθεσμία συγκέντρωσης των απαιτούμενων από το άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος υπογραφών είναι τριετής και άρχεται από την επίσημη καταχώρηση της πρότασης στην ιστοσελίδα της Βουλής. Παράταση έως 6 μηνών μπορεί να δοθεί με απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών κατόπιν σχετικής αίτησης με τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας μόνο για σπουδαίο λόγο και υπό τον όρο ότι κατά τον χρόνο της αίτησης έχει υπογράψει την πρόταση σημαντικός αριθμός πολιτών, έτσι ώστε να δικαιολογείται η παράταση.

Άρ. 7. Συλλογή υπογραφών που ξεκίνησε εντός της κοινοβουλευτικής περιόδου μπορεί να συνεχιστεί και να κατατεθεί σε επόμενη κοινοβουλευτική περίοδο. Σε περίπτωση πρόωρων εκλογών δεν επηρεάζεται η συλλογή υπογραφών.

Δ. ΚΑΤΑΘΕΣΗ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ, ΘΕΣΠΙΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Άρ. 8. Η πρόταση νόμου κατατίθεται στη Βουλή, της οποίας η Γραμματεία πιστοποιεί ότι διαθέτει τον απαιτούμενο αριθμό των υπογραφών, αφού προηγουμένως προβεί και σε δειγματοληπτική κατά ποσοστό 1% διασταύρωση και ταυτοποίησή τους. Εάν από τη δειγματοληπτική διασταύρωση προκύψουν σημαντικές διαφορές που θέτουν υπό αμφισβήτηση εάν έχουν πράγματι συγκεντρωθεί οι απαιτούμενες υπογραφές, η Γραμματεία, αφού ενημερώσει τα πρόσωπα που κατέθεσαν την πρόταση νόμου, προβαίνει σε διασταύρωση ποσοστού 10%, ή πλήρη διασταύρωση των υπογραφών. Εάν η γραμματεία της Βουλής αποφανθεί ότι δεν έχουν συγκεντρωθεί οι απαιτούμενες από το Σύνταγμα υπογραφές, κοινοποιεί την απόφασή της στα πρόσωπα που κατέθεσαν την πρόταση, τα οποία δύνανται, είτε να ζητήσουν νέα καταμέτρηση υπό τη διαιτησία του Συνηγόρου του Πολίτη, ή άλλου φορέα της επιλογής τους, όπως είναι ιδίως οι Δικηγορικοί Σύλλογοι της χώρας, η ΓΣΕΕ, η ΑΔΕΔΥ, ή τα επιμελητήρια, είτε να ασκήσουν προσφυγή στα τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια. Σε περίπτωση διαιτησίας τα έξοδα καλύπτονται από το κράτος.

Άρ. 9. Μόλις πιστοποιηθεί ότι η πρόταση διαθέτει τον απαιτούμενο αριθμό υπογραφών, ο Πρόεδρος της Βουλής την παραπέμπει χωρίς καθυστέρηση στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής για επεξεργασία. Μετά το πέρας της επεξεργασίας, η πρόταση παραπέμπεται χωρίς καθυστέρηση προς συζήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής. Τα μέλη της Πρωτοβουλίας έχουν

το δικαίωμα να παρίστανται στις συνεδριάσεις της επιτροπής και της Ολομελείας της Βουλής κατά τη συζήτηση της πρότασης και καλούνται να παράσχουν εξηγήσεις και να τοποθετηθούν ενώπιον της επιτροπής για όσα προβλέπει η πρόταση νόμου. Η Βουλή έχει το δικαίωμα να μην ψηφίσει την πρόταση νόμου ή να την τροποποιήσει. Ο συνήγορος του Πολίτη, ή άλλος φορέας που μπορεί να υποδείξουν εγγράφως προς την Βουλή οι πολίτες που κατέθεσαν την πρόταση, όπως ιδίως οι Δικηγορικοί Σύλλογοι, τα επιμελητήρια, συνδικαλιστικές οργανώσεις, περιβαλλοντικές οργανώσεις, οργανώσεις πολιτών, τα πανεπιστήμια, ή τα πολυτεχνεία της χώρας, μπορούν να αναλάβουν ρόλο επίσημου παρατηρητή της διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή το πόρισμά τους κατατίθεται στα πρακτικά της Βουλής που αφορούν την συζήτηση του νόμου.

Άρ. 10. Σε περίπτωση θέσπισης του νόμου, οι πολίτες που έλαβαν την πρωτοβουλία κατάθεσης της πρότασης νόμου, δικαιούνται να παρακολουθούν την εφαρμογή του και να ζητούν και να λαμβάνουν κάθε πληροφορία από τις αρμόδιες αρχές προς τον σκοπό αυτό.

Άρ. 11. Σε περίπτωση απόρριψης της πρότασης νόμου ή τροποποίησής της κατά τρόπο που την ακυρώνει κατ' ουσίαν, τα μέλη της πρωτοβουλίας και κάθε πολίτης έχουν το δικαίωμα να επανέλθουν με νέα εξ αρχής πρόταση νόμου.

Άρ. 12. Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΓΙΑ ΡΙΖΙΚΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ
Ιανουάριος 2023